

Liite 1. Lapin maahanmuuttostrategian toimintaympäristön analyysi

1.1 Ketkä muuttavat Lappiin ja miksi?

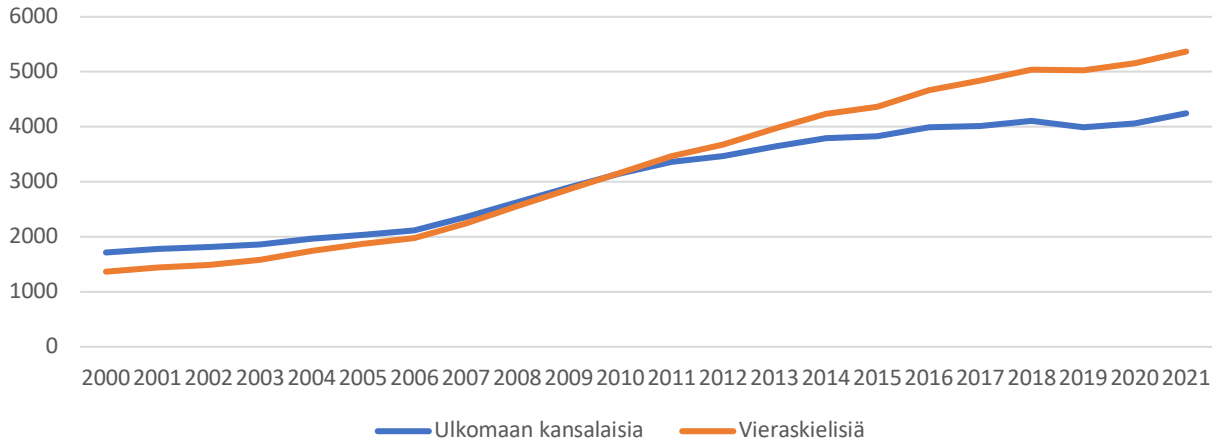
Tässä Lapin toimintaympäristöstä kertovassa luvussa kuvataan sitä, millainen tilanne Lapissa on maahanmuuttostrategian laatimisen hetkellä. Lapin toimintaympäristön kuvauksen tarkoituksena on antaa taustoitusta sille, miksi strategiassa on päädytty asetettuihin tavoitteisiin. Tietopohja antaa jatkoa ajatellen vertailukohtaa siihen, mistä tilanteesta lähdettiin ja mihin päästiin tavoitteiden saavuttamisessa yhteisesti tehdyn työn jälkeen. Tässä luvussa kerrotaan Lapin väestökehityksestä sekä vieraskielisten muutosta Lappiin sekä Lapista muualle. Lapin maahanmuuttostrategiassa on keskeisessä osassa osaavan työvoiman saatavuus. Tämän vuoksi luvussa kerrotaan vieraskielisten työllisyydestä ja työvoiman saatavuudesta. Osaamisessa on keskeisessä asemassa Lapin asukkaiden kouluttautuminen, josta luvussa kerrotaan tilastojen näkökulmasta. Jotta Lappiin jäädään asumaan, merkittävää on se, millä tavalla vieraskielisiä ihmisiä kohdataan ja miten muut lappilaiset ovat mukana vieraskielisten ottamisessa mukaan alueen asukkaiksi, naapureiksi, työkavereiksi ja ystäviksi. Myös näistä asioista kerrotaan tässä luvussa tilastojen avulla.

1.1.1 Väestö

Lapin väkiluku on vähentynyt voimakkaasti 1990-luvulta lähtien. Lapissa väkiluku on laskenut vuoden 1994 väestöpiikistä vuoteen 2021 mennessä 25 831 henkilöllä (12,8 %). Väestömäärää ovat supistaneet etenkin muuttotappiot ja kuolleisuuden enemmisyys syntyvyyteen verrattuna. Samaan aikaan työikäinen väestö on supistunut 34 201 henkilöllä (25,6 %), mihin on vaikuttanut etenkin 2000-luvulla suurten ikäluokkien eläköityminen. Tulevaisuudessa lasten ikäluokkien supistumisen seurauksena työikäisten määrä uhkaa supistua edelleen ikäkohorttien pienentyessä. Väestöennusteiden mukaan väestö vähenee vuoteen 2040 mennessä etenkin Posion, Sallan, Simon, Pellon, Ylitornion, Kemijärven ja Ranuan kunnissa.

Lappi on maahanmuuttoprofiililtaan monimuotoinen. Vuoden 2021 lopussa Lapissa asui 5 369 vieraskielistä ja 4 246 ulkomaan kansalaista. Vieraskielisten osuus väestöstä on 3,0 %, mikä on toiseksi alhaisin kaikista maakunnista. Vuoden 2021 lopussa Lapissa puhuttiin ainakin 86 eri kieltä. Kuusi suurinta ryhmää muodostavat noin 49 % vieraskielisestä väestöstä. Suurimmat vieraskieliset ryhmät ovat venäjä (968), arabia (486), englanti (360), saksa (280), thai (278) ja eesti (257). Suomen maakunnista. Lapissa asuvat vieraskieliset eivät ole yhtäläinen ryhmä, vaan rakenteeltaan hyvinkin erilainen iän ja sukupuolirakenteen mukaisesti. Eri kansalaisuuksia oli 107. Kansalaisuusryhmien suuresta määrästä huolimatta kahdeksan kansalaisuusryhmää muodosti yli puolet.

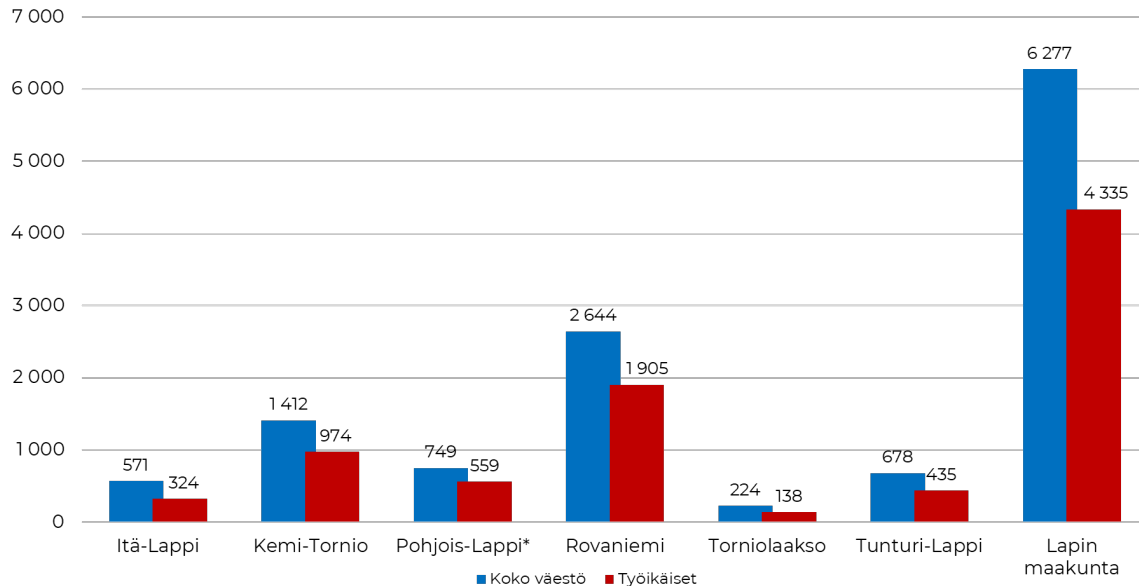
Ulkomaan kansalaisten ja vieraskielisten määrä Lapissa vuosina 2000-2021



Lähde: Tilastokeskus, Statfin: väestö; väestörakenne-tietokanta

Vuonna 2021 vieraskielisten osuus väestöstä oli korkein Kemissä. Kemin lisäksi myös Muoniossa ja Utsjoella väestöstä 4 % tai sitä enemmän oli vieraskielisiä. Osassa maakunnan kuntia vieraskielisten osuus on taas lähes marginaalinen. Vieraskielinen väestö ja väestön osuus kasvoi kaikissa maakunnan kunnissa ajanjakson aikana. Määrällisesti vieraskielinen väestö kasvoi eniten Rovaniemellä, mutta esimerkiksi Kemissä ja Torniossa vieraskielisen väestön suhteellinen kasvu oli Rovaniemellä voimakkaampaa. Vuosien 2013–2021 välisenä aikana Inarissa ja Ylitorniolla on eniten kasvua vieraskielisten ja ulkomaan kansalaisten osuudessa.

Vieraskielisen väestön ennakoitu väestönmuutos 2021-2040



Lähde: Tilastokeskus, Statfin: väestö; väestörakenne-tietokanta

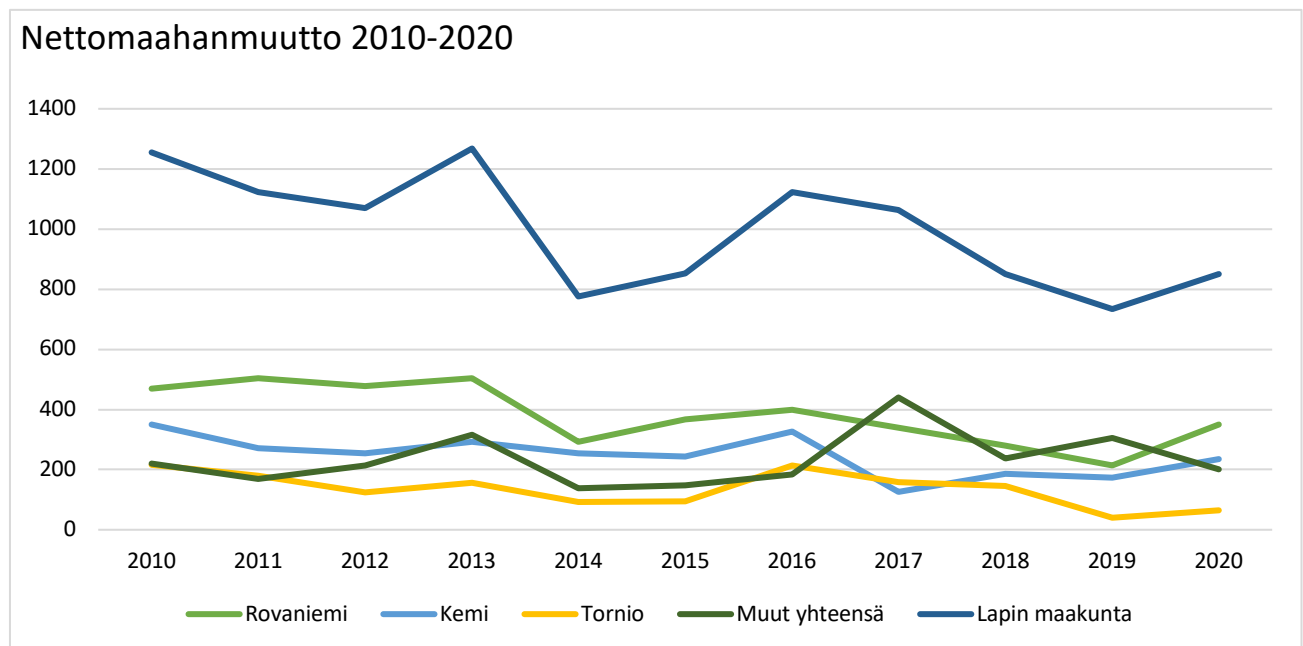
Lapissa vieraskielisen ja kotimaisten kieliryhmien ikärakenteessa on suuria eroja. Vieraskielisestä väestöstä 80 % on työikäisiä, kun kotimaisista kieliryhmistä työikäisiä on vain 58 % väestöstä. Ikärakenteen eroja selittävä tekijä on keskeisiä ovat maahanmuuton ikärakenne ja taustalla vaikuttavat motiivit sekä vasta 2000-luvulla alkanut merkittävä maahanmuutto. Myös eläkeikäisen väestön osuuden erot ovat myös huomattavan suuret. Vieraskielisistä vain 4,5 % on eläkeikäisiä, kun kotimaisista kieliryhmistä 27 % on eläkeikäisiä. Lisäksi eläkeikäisen siirtyvissä ikäryhmissä on huomattavaa eroa. Kotimaisissa kieliryhmissä 15 % nykyisistä työikäisistä siirtyy 10 vuoden sisällä eläkeikäisiin, kun vieraskielisten ryhmässä osuus on vain 8,6 %.

Lappi on saanut 2000-luvun aikana huomattavia muuttovoittoja ulkomailta. Yhteenlaskettuna Lappi sai 9 188 henkilöä muuttovoittoa ulkomailta vuosien 1990–2020 aikana. Maahanmuutto kasvattaa yhä Lappia merkittävästi, vaikka trendinä maahanmuuttojen vuosittaiset määrät ovatkin laskeneet 2010-luvun aikana.

Lappi sai työikäisistä vuosien 2010–2020 aikana hieman alle 4 000 henkilöä muuttovoittoa ulkomailta. **Vaikka Lappi sai vuosien 2010–2020 aikana muuttovoittoa kaikista tarkastelluista ikäryhmistä, muuttovoitot painottuvat vahvasti nuorten ikäryhmään.** Yli 40-vuotiaista saadut muuttovoitot olivat suhteellisen vähäisiä ja nuorista (15–24-vuotiaat) ulkomailta saatujen muuttovoittojen osuus on puolestaan korostunut. Nettomaahanmuuton kasvuvauhti oli laskeva vuosina 2010–2021, johtuen maahanmuuttojen määrän laskusta. Muuttovoittojen tasaantuminen ja maltillinen laskeva trendi on linjassa muun maan kehityksen kanssa. Erityisesti Itä-Euroopan alueelta saatujen muuttovoittojen määrä on ollut laskussa 2010-luvun loppupuolella.

Lapin maahanmuutto jakaantuu työikäisten ryhmässä suhteellisen tasaisesti neljään muuttajan työmarkkina-aseman mukaiseen ryhmään. Hieman yli puolet muuttovoitosta perustui opiskelijoista ja työllisistä saatuihin muuttovoittoihin. Lappiin muutti hieman yli 2 100 työllistä ja hieman yli 1 500 opiskelijaa vuosien 2010–2020 aikana muista maista. Työttömien ja työvoiman ulkopuolisten osuus on Lapin maahanmuutossa lähes puolet. Osuus on korkea muihin maakuntiin verrattuna.

Noin 59 % Lapin muuttovoitosta perustui miehistä saatuihin muuttovoittoihin. Toisaalta nettomaahanmuuton ikäjakaumassa on sukupuolittain merkittäviä eroja. Miehistä saadut muuttovoitot painottuvat merkittävästi naisia vahvemmin 20–34-vuotiaiden ikäryhmiin, kun naisista saadut muuttovoitot painottuvat tätä nuorempiin ja vanhempiin ryhmiin.



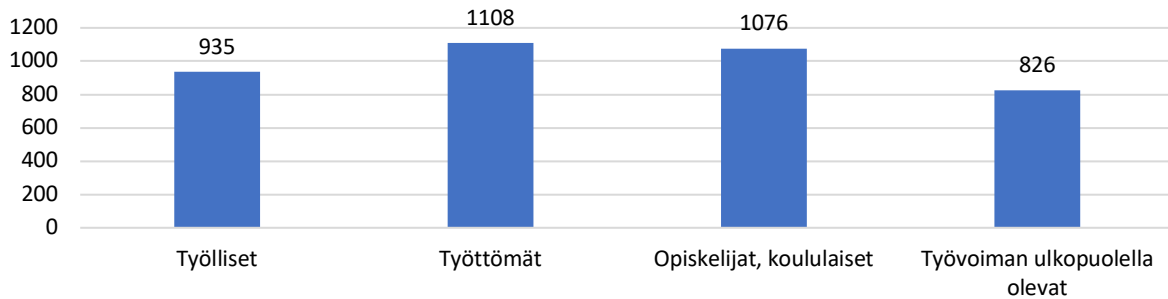
Lähde: Tilastokeskus, muuttaneiden taustatiedot.

Lapissa on hyvästä maakuntaan muuttamisesta huolimatta heikompi pitovoima eli maakuntaan asukkaaksi jääminen vieraskielisten ryhmässä. Vieraskielisen väestön muutot maan sisällä eroavat kotimaisista kieliryhmistä ja ovat huomattavasti keskittyneempiä kuin kotimaisten kieliryhmien muutot. Lappi menettää merkittävän osan ulkomailta saaduista muuttovoitosta maan sisäisessä muuttoliikkeessä etelän kasvukeskuksiin.

Lappiin muuttavat tavallisimmin opiskelijat ja työlliset, mutta myös työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat ovat suuri muuttajaryhmä. Lapin ulkomailta saadut muuttovoitot opiskelijoista ovat asukasluvuun suhteutettuna hieman keskimääräistä suurempia. Työttömien ja työvoiman ulkopuolisten osuus on Lapissa

kuitenkin korostunut muihin maakuntiin verrattuna, ja noin puolet Lapin ulkomailta saaduista muuttovoitoista perustuu työttömiin ja työvoiman ulkopuolisiin. Muuttajien työmarkkina-asema vaikuttaa sekä vieraskielisten työllisyysasteeseen ja saattaa osin selittää muuttotappioita maan sisäisessä muuttoliikkeessä.

Työkäinen nettomaahanmuutto toiminnan mukaan vuosina 2010-2020



Vieraskielisen väestön kokoon suhteutettuna Lapin vetovoima vieraskielisten muuttoliikkeessä maan sisällä oli varsin vahva. Pitovoima oli sen sijaan kaikista maakunnista heikoin, sillä jokaista alueelle muuttanutta vieraskielistä kohden maakunnasta muutti pois 2,4 vieraskielistä. Heikon pitovoiman seurauksena Lappi menettää merkittävän osan maahanmuuttajista maan sisäisessä muuttoliikkeessä.

Lapissa oli vuosien 2010–2020 aikana 3 287 henkilön muuttotappiota maan sisällä vieraskielisten ryhmässä. Lappi kärsi muuttotappioita tämän ajanjakson jokaisena vuotena. Lapissa oli muuttotappiota vieraskielisten ryhmässä etenkin Uudellemaalle, Varsinais-Suomelle ja Pohjois-Pohjanmaalle. Erityisesti maakunnan kaupungit kärsivät vieraskielisten ryhmässä suuria muuttotappioita. Vieraskielisten muuttoliike Lapin sisällä oli hyvin vähäistä. Vieraskieliset ovat muuttaneet Lapin muista kunnista yleisimmin Tornioon. Kuitenkin asukaslukuun suhteutettuna Tornioista on muutettu Kemien jälkeen toiseksi eniten muualle Suomeen. Lapin kunnista muuttavat vieraskieliset muuttavat siis pääsääntöisesti Lapin ulkopuolelle. Vieraskielisten maan sisäisen nettomuuton tase vaihteli Lapin kunnissa 2010-luvulla, mutta kaikki kunnat kärsivät muuttotappioita vieraskielisten ryhmässä. Määrällisesti Rovaniemi kärsi suurimmat tappiot, mutta asukaslukuun suhteutettuna Kemien tappiot olivat suurimmat.

1.1.2 Työllisyys

Vieraskielisten työllisyysaste on Lapissa matala, ja se heikkeni kaikista maakunnista eniten Lapissa vuoden 2020 aikana. Vuonna 2020 noin puolet Lapin vieraskielisestä väestöstä kuului työvoimaan ja noin 35 % oli työllisiä. Työttömiä oli noin 30 % työvoimaan kuuluvista ja noin 27 % oli opiskelijoita.

Vuonna 2021 ulkomaalaisten työttömien prosenttiosuus ulkomaalaisesta työvoimasta oli keskimäärin 25,2 %, mikä on maan keskiarvon tasolla. Vuonna 2021 Lapin ELY-keskuksen alueella oli keskimäärin noin 500 työtöntä ulkomaalaista henkilöä. Heistä enemmistö asui Rovaniemellä, toiseksi yleisimmin Kemissä ja seuraavaksi eniten Torniossa. Maaliskuun 2022 lopussa ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita oli laskentapäivänä 371, ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden työnhaun keskimääräinen kesto oli 47 viikkoa eli alle vuoden ja pitkäaikaistyöttömiä oli 99.

Työttömyys on vähentynyt vuosien 2019–2021 välisenä aikana etenkin niillä ulkomaalaisilla, jotka ovat suorittaneet toisen asteen koulutuksen. Lapin työttömyystilanteessa on myönteistä myös se, että ulkomaalaisten pitkäaikaistyöttömyys on maan keskiarvoa alhaisempi. Vuonna 2021 Lapissa 21,1 % ulkomaalaisista oli pitkäaikaistyöttömiä, kun koko maassa vastaava osuus oli 29,4 %. Kuten kantaväestöllä myös ulkomaalaisten työnhaun kesto on pidempi ja pitkäaikaistyöttömyys yleisempää yli 50-vuotiailla kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Miesten osuus on hieman suurempi kuin naisten ja vastaavasti työnhaun kesto on hieman pidempi ja pitkäaikaistyöttömyys hieman yleisempää kuin naisilla.

Lapin vahvuutena on sen aktiivinen työvoimapolitiikka. Lapissa ulkomaalaisten aktivointiaste on maan keskiarvoa korkeampi ja työvoimakoulutuksessa olevien määrä on kasvanut vuosien 2020–2021 välisenä aikana. Tämä luo hyvät edellytykset ulkomaalaisten työllistymiselle. Ulkomaalaisten aktivointiaste oli koko maassa vuonna 2021 keskimäärin 44,3 %, kun Lapissa se oli 52,8 %. **Ulkomaalaiset eivät ole kuitenkaan työllistyneet toimenpiteiden jälkeen pidempiaikaisesti.**

Lapissa kotoutumiskoulutuksen suorittaneet etenevät yleisemmin työvoimakoulutukseen. Myös kotoutumiskoulutuksesta työttömäksi jääminen on harvinaisempaa kuin maassa keskimäärin. Lapissa työttömien työnhakijoiden määrä oli vuonna 2021 kolme kuukautta kotoutumiskoulutuksen päättymisen jälkeen 20,3 %, kun koko maassa työttömänä oli keskimäärin 27,4 % kotoutumiskoulutuksen suorittaneista. Työvoimakoulutuksessa oli Lapissa 52,2 %, kun maan keskiarvo oli 37,2 %.

1.1.3 Työvoiman saatavuus ja kohtaanto

Työvoiman kohtaanto-ongelmat ovat lisääntyneet Lapissa. Työvoiman kysyntä Lapissa on ollut vuodesta 2021 lähtien voimakasta. Työvoiman kysyntää ovat kasvattaneet mm. teollisuuden suurhankkeet. Vuonna 2020 yli puolet (55 %) lappilaisista yrityksistä oli kokenut ongelmia työpaikan täyttämässä, kun osuus oli Suomessa keskimäärin 44 %. Työvoimapulaa kokevien ammattien määrä on ollut jatkuvassa kasvussa, vaikka samaan aikaan työttömyysprosentti on ollut suhteellisen korkea. Toisaalta Lapissa on käynnissä useampia teollisuuden suurhankkeita, joilla voidaan vähentää työttömyyttä.

Työvoiman kohtaanto-ongelmiin vaikuttavat Lapissa julkisen sektorin haasteet saada työvoimaa ja työntekijöiden eläköityminen, joka on maan keskiarvoa korkeammalla tasolla. Seuraavan 10 vuoden aikana noin 7 000 kunnan ja valtion työntekijöistä jää eläkkeelle. Kunta-alan maakunnittaisen eläköitymisennusteen mukaan vuosina 2022–2031 Lapissa eläköityy noin 37,7 % henkilöstöstä, kun maan keskiarvo on 32,7 %. Vuoden 2021 Kevan kuntapäätäjäbarometrissa¹ selvitettiin kuntapäätäjien arviota työvoiman saatavuudesta. **Lapissa arvio siitä, miten kunnan kohdalla on työvoima riittänyt ja onko avoimiin vakansseihin ollut saatavissa riittävästi, on Suomen heikoimpia.** Keskimäärin 51 % vastaajista arvioi, että hakijoita on riittävästi, kun Lapissa vastaavaa mieltä oli 40 %. Keskimäärin Suomessa hakijoita on ollut liian vähän 42 %, kun Lapissa 57 % rekrytoinneista hakijoita on ollut liian vähän.

Ammattibarometrin avulla selvitetään työ- ja elinkeinotoimistojen näkemyksiä keskeisten ammattien kehitysnäkymistä lähitulevaisuudessa. **Kokonaisuutena Lapin seutukunnissa on keskimäärin tasapainotilanne kaikissa seutukunnissa työvoiman kysyntänäkymissä sekä työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainon kehityksessä seuraavan puolen vuoden aikana.** Syksyn 2022 ammattibarometrin mukaan Lapissa on työvoimapulaa määrällisesti eniten etenkin sosiaali- ja terveysalan osaajista, rakennusalan työntekijöistä, puhdistuspalvelualan työntekijöistä sekä myös avustavissa tehtävissä toimivista². Avustaviin ammattialojen tehtäviin on mahdollista ottaa myös heikommalla kielitaidolla olevia henkilöitä, joiden ammatillinen ja suomen kielen osaaminen vahvistuu työelämässä.

Lapissa työskentelee vieraskielisiä eniten yksityisellä sektorilla, yrittäjinä ja kolmanneksi yleisimmin kunnan palveluksessa. **Eniten kasvua on ollut yksityisellä sektorilla työskentelevien ulkomaalaisten ja yrittäjien määrässä³.** Vieraskieliset työskentelivät vuonna 2019 tyypillisimmin hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa, joka sisältää mm. matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien palvelut, muut varauspalvelut ja niihin liittyvät palvelut, turvallisuus-, vartiointi- ja etsiväpalvelut sekä kiinteistön- ja maisemanhoitopalvelut. Seuraavaksi yleisimmin

¹ Kevan kuntapäätäjäbarometri vuodelta 2021, eläköitymisennuste 2022-2041 ja työvoimaennuste: <https://www.keva.fi/tama-on-keva/tilastot-ja-ennusteet/>, https://www.keva.fi/globalassets/uutishuone/uutisten-tiedostoliitteet/2021/kuntapaattajabarometri_taatatietoa_tutkimuksesta_ja_tulosyhteenvedo.pdf

² Ammattien kehitysnäkymät tulevaisuudessa: ammattibarometri <https://www.ammattibarometri.fi/vertailu.asp?maakunta=lappi&vuosi=21ii&kieli=>

³ https://kototietokanta.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/Kotoutumisenindikaattorit/Kotoutumisenindikaattorit_tyoll/05seurlnd_tyoll_pxt_11dl.px/table/tableViewLayout1/?rxid=cba2da4d-3f38-40b1-bf6a-067f4c47d43b

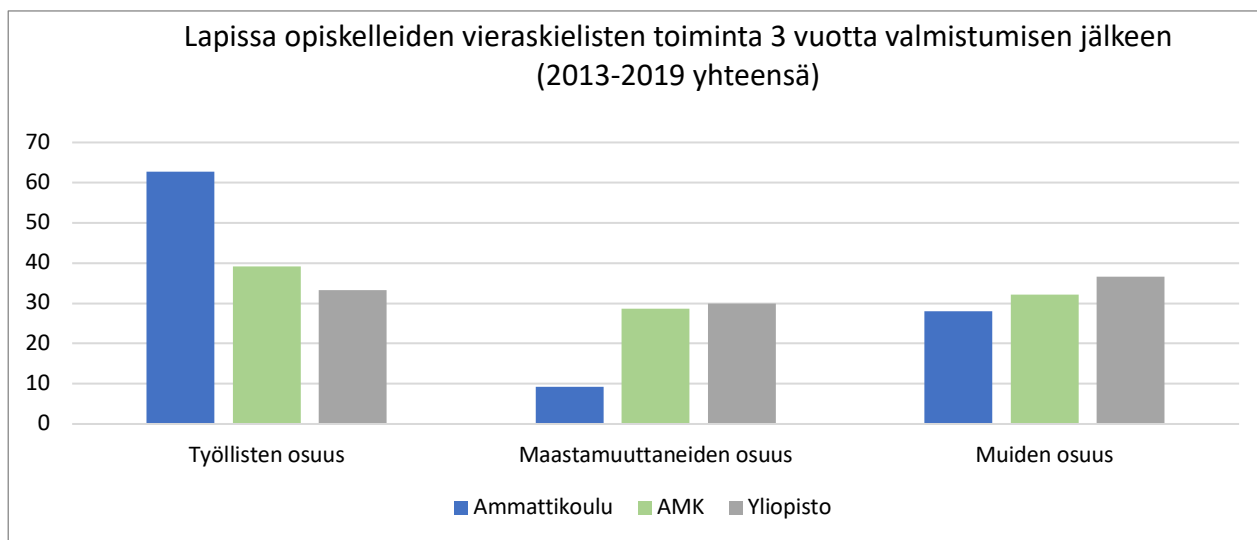
vieraskieliset työskentelevät majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä terveys- ja sosiaalipalveluissa. Myös tukku- ja vähittäiskaupan sekä koulutuksen alalla toimii paljon vieraskielisiä henkilöitä. Vuoteen 2014 verrattuna kasvua on ollut eniten hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnassa.

Maahanmuuttovirasto tilastoi eri syistä oleskeluluvan saaneita ja myös työn perusteella maahan muuttaneiden määriä. Työn perusteella oleskeluluvan saamisessa osaratkaisu tarkoittaa sitä, että TE-toimisto arvioi ensin, onko avoinna olevaan työpaikkaan kohtuullisessa ajassa saatavissa sopivaa työvoimaa EU- tai ETA-alueelta. **Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan vuosina 2018–22 Lappiin myönteisen oleskeluluvan työn perusteella saaneista maahanmuuttaneista suurin osuus työskenteli osaratkaisua edellyttävässä työssä (572). Osaratkaisun perusteella työhön tulneiden osuus on kasvanut viime vuosina. Toiseksi yleisimmin myönteinen oleskelupa on annettu työn perusteella erityisasiantuntijoille (134) ja kolmanneksi yleisimmin kausityöhön (113).** Työlupien ensimmäisiä osapäätöksiä tehtiin vuonna 2021 eniten ravintola-alalle, avustaville hoitotyöntekijöille, toimisto- ja laitossiivoojille, maansiirtokoneiden ja muille kuljettajille, rakennusalan työntekijöille sekä betonirakentajille ja raudoittajille.

Suhdanneodotukset ovat Lapissa selvästi koko maan keskiarvoa paremmat ja investointien näkymät ovat parantuneet etenkin Lapissa vuoden takaiseen verrattuna. Muuhun maahan verrattuna paremmat suhdanneodotukset eivät vaikuta pitkän aikavälin kasvuun vaikuttavien investointien näkyisiin, jotka ovat maakunnista heikoimmat Lapissa.⁴

Lapissa kouluttautuneista vieraskielisistä huomattava osa muuttaa ulkomaille koulutuksen jälkeen. Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista vieraskielisistä selvä enemmistö jää Lappiin, mutta korkea-asteen koulutuksen suorittaneista lähes kolmasosa muuttaa ulkomaille. Vieraskieliset valmistuneet muuttavat myös Suomen sisällä kotimaisia kieliryhmiä aktiivisemmin.

Työllistyneiden osuus on suhteellisen matala kaikilla koulutusaloilta valmistuneiden vieraskielisten ryhmässä. Syynä ovat etenkin maastamuutot, joiden osuus on erittäin korkea korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden ryhmässä. Myös ”muut”-ryhmästä osa saattaa olla maastamuuttaneita.



Lähde: OPH tilastopalvelu Vipunen

Ylikoulutetulla tarkoitetaan, että henkilön koulutuksella ja taidolla voisi työskennellä myös vaativammassa työtehtävissä. **Ylikoulutettuja ulkomaalaistaustaisia asuu Lapissa maan keskiarvoa vähemmän.** Koko maassa ylikoulutetuksi itsensä kokevia vieraskielisiä oli 30 %, kun Lapissa osuus oli 23,6 %. Lapissa asuvilla ulkomaalaistaustaisilla on siten haasteena saada työpaikka, mutta sen saamisen jälkeen rekrytoidutaan osaamista vastaaviin tehtäviin – tai muutetaan muualle.

⁴ PK-barometri https://www.yrittajat.fi/wp-content/uploads/2022/02/SY_pk-barometri_keit2022.pdf

Koettu syrjintä työelämässä on Lapissa hieman maan keskiarvoa alhaisempi etenkin naisilla. **Lähes joka kolmas (29 %) työelämässä olevista vieraskielisistä on kokenut syrjintää työssä.**

1.1.4 Koulutus

Vuoteen 2010 verrattuna ulkomaalaistaustaisten osuus, joilla korkein koulutus on perusaste tai tuntematon, on vähentynyt hieman. Niiden ulkomaalaistaustaisten osuus, joilla korkein koulutus on toisen asteen koulutus tai korkeakoulutus, on pysynyt suhteellisen ennallaan suomalaistaustaisiin verrattuna. Ulkomaalaistaustaisten koulutustaustan ero on pienin korkeakoulutetuissa. Korkeakoulutettujen naisten osuus on kasvanut selvästi vuoteen 2010 verrattuna. Lapissa asuvat ulkomaalaistaustaiset naiset olivat suorittaneet useammin korkeakoulutuksen kuin suomalaistaustaisen miehet.

Sekä suomalaistaustaiset että ulkomaalaistaustaiset miehet ovat naisia useammin ilman perusasteen koulutusta. **Lapissa asuvat ulkomaalaistaustaiset miehet ovat maan keskiarvoa useammin peruskoulun tai sitä alhaisemman koulutuksen suorittaneita, ja naiset useammin suorittaneet toisen asteen tutkinnon tai korkeakoulutuksen.**

Ulkomaalaistaustaisten toisen asteen koulutuksen keskeytyminen on ollut vähempää vuonna 2016 kuin vuonna 2012. Vuosina 2013 ja 2015 ulkomaalaistaustaisten toisen asteen koulutuksen keskeyttämisaste oli matalampi kuin suomalaistaustaisten.

Lapissa vieraskieliset ja ulkomaalaiset hakevat merkittävästi vähemmän peruskoulun jälkeiseen koulutukseen tai yliopistokoulutukseen. Vieraskieliset ovat kuitenkin hakeneet merkittävästi aiempaa useammin niin peruskoulun jälkeiseen koulutukseen kuin yliopistokoulutukseen. Ennen koronavuotta 2020 kasvua oli vuoteen 2010 verrattuna etenkin vieraskielisten ja hieman myös ulkomaalaisten uusien opiskelijoiden määrässä.

Lapin uudet opiskelijat ovat yhä useammin koulutusperusteisia maahanmuuttajia. Vuosien 2014–2022 aikana vieraskielisiä haki Lappiin etenkin ammattikorkeakoulutukseen. Yliopistokoulutukseen ja peruskoulun jälkeiseen koulutukseen hakevien vieraskielisten määrä oli huomattavasti matalampi. Hakijoiden asuinpaikoissa oli merkittäviä eroja koulutusasteittain. Peruskoulun jälkeisissä hauissa korostuivat Lapissa asuvien haut sekä ulkomailta tehdyt haut. Ammattikorkeakouluissa korostuivat lähinnä ulkomailta tehdyt haut. Yliopistoissa korostuivat ulkomailta ja Lapin ulkopuolelta Suomesta tehdyt haut.

Lapista muuttavat eniten ammatillisen tutkinnon suorittaneet sekä etenkin korkea-asteen koulutetut maahanmuuttajat. Lapissa vuosien 2013–2020 aikana yliopistosta valmistuneiden osuus on hyvin matala. Ammattikoulusta valmistuneista vieraskielisistä reilu enemmistö asui yhä Lapissa kolme vuotta valmistumisen jälkeen. Korkea-asteen koulutuksesta valmistuneista Lappiin jääneiden osuus on huomattavasti matalampi.

1.1.5 Yhdenvertaisuus, osallisuus ja hyvät väestösuhteet

Kunnilla on lakisääteinen tehtävä huolehtia asukkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä. **Lapissa asuvien ulkomaalaistaustaisten koettu terveydentila oli huonompi kuin suomalaistaustaisten keskimäärin.** Erot koetussa terveydessä olivat suurimmat yli 40-vuotiailla, joista etenkin ulkomaalaistaustaiset naiset kokivat terveytensä huonommaksi kuin väestö keskimäärin.⁵

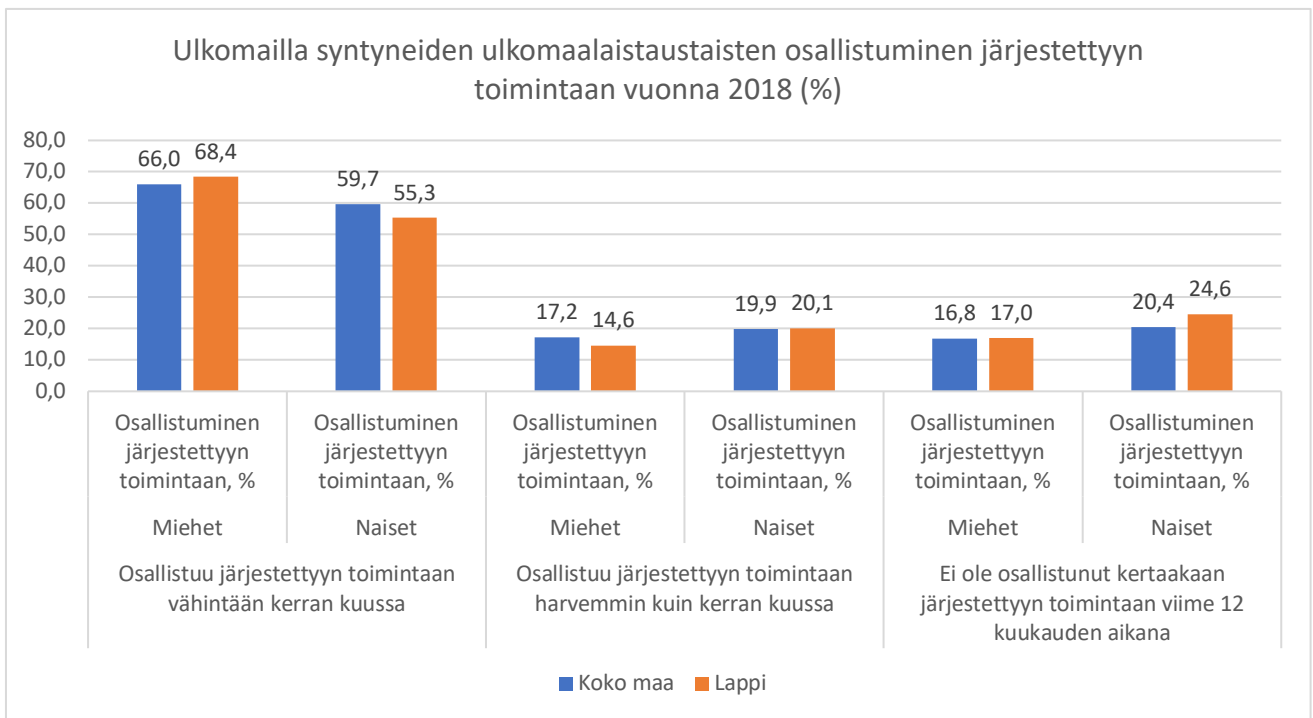
⁵ Finmonik-tutkimus <https://kotoutuminen.fi/kotoutumisen-indikaattorit-tietokanta>. Hyvinvointi: [Koettu terveydentila 2018](#)

Lapin ulkomaalaistaustaiset ja etenkin asutokunnat, joissa asuu vain ulkomailla syntyneitä, ovat maan keskiarvoa useammin pienituloisia. Ulkomaalaistaustaiset ovat maan keskiarvoa useammin pienituloisia myös työllisinä. Lisäksi ulkomaalaistaustaisen ulkomailla syntyneiden lasten pienituloisuusaste on muuta maata korkeampi.

Äänestysaktiivisuus eduskuntavaaleissa on maan keskiarvoa alhaisempi etenkin ulkomailla syntyneille Lapissa asuvilla ulkomaalaistaustaisilla. Toisaalta ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset ovat olleet maan keskiarvoa useammin kuntavaaliehdokkaita.

Lapissa asuvilla ulkomaalaistaustaisilla on maan keskiarvoa useammin suomalainen identiteetti tai kaksoidentiteetti eikä vain syntymä- tai lähtömaan identiteetti. Ulkomaalaistaustaisista etenkin alle 40-vuotiailla on keskimääräistä useammin suomalainen identiteetti.

Lapissa asuvat ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset osallistuvat järjestettyyn toimintaan vähemmän kuin Suomessa keskimäärin. Vuonna 2018 noin 62 % Lapissa asuvista ulkomailla syntyneistä ulkomaalaistaustaisista osallistui järjestettyyn toimintaan⁶ vähintään kerran kuussa, kun 21 % ei osallistunut kertaakaan järjestettyyn toimintaan viimeisen vuoden aikana. **Lapin ulkomaalaistaustaiset naiset ovat maan keskiarvoa useammin olleet osallistumatta viimeisen vuoden aikana kertaakaan järjestettyyn toimintaa.**



Lähde: Kotoutumisen indikaattorit, päivittyvät vuonna 2024

Vuonna 2020 Lapissa asuvilla suomalaistaustaisilla ja Suomessa syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla yleisin asumismuoto oli omistusasunnossa asuminen, kun ulkomailla syntyneet ulkomaalaistaustaiset asuivat yleisimmin vuokra-asunnoissa. Ulkomailla syntyneillä maalaistaustaisilla ei ole tapahtunut muutosta omistusasunnossa asumisessa. Merkittävä muutos on tapahtunut ARA-vuokra-asunnoissa asumisen vähenemisessä, vaikka vuokra-asumisessa asuminen onkin yleistynyt hieman.

Vuosien 2010–2020 välisenä aikana asutokunnissa, joissa kaikki ovat vieraskielisiä, omistusasuminen on yleistynyt vähemmän ja vuokra-asunnoissa asuminen on yleistynyt enemmän kuin asutokunnissa, joissa asuu sekä kotimaisia että vieraita kieliä puhuvia henkilöitä. Muissa hallintamuodoissa kuten

⁶ Perustuu kysymykseen, kuinka usein olet osallistunut seuraavien järjestöjen, yhdistysten, seurojen yms. toimintaan 12 viime kuukauden aikana? a) liikunta- tai urheiluryhmä tai järjestö; b) oman kieli- tai kulttuuritaustan toiminta; c) muu harrastustoiminta; d) poliittinen järjestö; e) ammattiyhdistys (esim. PAM, JHL, Akava); f) uskonnollinen tai hengellinen yhteisö (esim. seurakunta, moskeija tms.); g) lapsi-, nuoriso- tai perhetyön yhdistystoiminta (esim. koulujen tai lasten harrastusryhmien toiminta); h) ikääntyneiden yhdistystoiminta (esim. eläkeläisjärjestöt); i) jokin muu järjestö, yhdistys tai seura.

asumisoikeusasunnoissa asuminen on vähentynyt vieraskielisissä asutokunnissa ja yleistynyt asutokunnissa, joissa asuu sekä kotimaisia että vieraita kieliä puhuvia henkilöitä.

Lapissa asuvien vieraskielisten suomen kielen taito on maan keskiarvoa korkeampi. Aloittelevan tasoisesti suomea tai ruotsia osaavia ulkomaalaistaustaisia asuu Lapissa muuta maata vähemmän. Oman arvionsa mukaan Lapissa asuvat miehet ovat maan keskiarvoa useammin keskitasoisesti / erinomaisesti kielitaitoisia, mutta naiset harvemmin.

Ulkomailla syntyneet nuoret ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella Lapissa maan keskiarvoa enemmän. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien 18–29-vuotiaiden nuorten osuus on edelleen korkeampi ulkomaalaistaustaisilla kuin suomalaistaustaisilla. Yleisimmin näitä nuoria ovat ulkomaalaistaustaiset miehet. Toisaalta ulkomaalaistaustaiset naiset ovat suhteessa useammin työn ja koulutuksen ulkopuolella kuin suomalaistaustaiset naiset.

1.2 Lapin maakunnan vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhkat

Strategiatyön yhteydessä laadittiin yhteenveto Lapin maakunnan vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhkista maahanmuuton näkökulmasta. Strategia on laadittu siten, että alla tunnistettuja vahvuuksia hyödynnetään ja tunnistettuja heikkouksia kehitetään. Näin voidaan tarttua aukeaviin mahdollisuuksiin ja välttää uhkien toteutumiselta.

Vahvuudet. Keskeiseksi vahvuudeksi tunnistettiin maakunnan ja sen kuntien suhteellinen tunnettuus moneen muuhun maakuntaan verrattuna. Yleisiä monelle kunnalle yhteisiä vetovoimatekijöitä ovat esimerkiksi turvallisuus, elämäntapa ja luonnon läheisyys. Maahanmuuttaneiden nykyinen ikärakenne painottuu opiskelu- ja työikäisiin. Kaiken kaikkiaan Lappiin muutetaan.

Pienelle osalle työnantajista työelämän monimuotoisuus on jo arkipäivää. Nykyinen työnantajien pula työvoimasta luo maahanmuuttaneille työllistymismahdollisuuksia samalla kun isot investointihankkeet alueelle luovat uusia mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Maahanmuuttotyön toimijoiden osaaminen, kokemus, laaja-alainen verkostoituminen, ketterä työote ja aktiivinen kehittämistyö ovat myös Lapin vahvuuksia.

Heikkoudet. Poismuutto ja pitovoiman puutteet eri kunnissa luovat haasteita tilanteessa, jossa osaavan työvoiman puute kuitenkin vaivaa entistä useampaa yksityistä ja julkista työnantajaa. Kaikkiin kuntiin ei myöskään muuteta suoraan työn tai koulutuksen takia. Kokonaisuudessaan maahanmuuttaneita on Lapissa melko vähän, joten myös työelämän monimuotoisuus on tästä johtuen vähäisempää. Arjen kokemuksia ja kohtaamisia ei näin ollen synny.

Suurten etäisyyksien ja tietyiltä osin myös vähäisten palveluiden ja yhteisöjen puutteen johdosta yksilöiden ja perheiden kiinnittyminen voi olla vaikeampaa. Asumisratkaisut ovat usein liian yksipuoleisia ja kalliita. Vaikka kehittämistyötä on tehty paljon maahanmuuttaneiden aiemman osaamisen ja kokemuksen tunnistamiseksi, on tehtävää edelleen. Kielitaitovaatimukset asetetaan eri asioissa väliin tarpeettoman korkealle. Valitettavasti myös negatiivisia asenteita, syrjintää ja rasismia esiintyy. Lapissa jo olevien maahanmuuttaneiden kiinnittyminen paikkoihin ja yhteisöihin on väliin hidasta ja vaikeaa kuten myös työllistyminen. Pienituloisuus ja ahtaat elinolot vaivaavat monia, erityisesti lapsiperheitä.

Kansainvälisten opiskelijoiden on vaikeaa löytää alueelta töitä valmistuttuaan. Koulutetut ja kieltäkin jo hyvin osaavat tarvitsevat heille soveltuvaa tukea. Erityisen vaikeaa on työllistyminen vakinaisiin ja kokopäiväisiin asiantuntijajoihin. Monia hyviä maahanmuuttaneita tukevia palveluja ja ratkaisuja on olemassa ja kehitetty saatujen kokemusten perusteella, mutta näistä ei aina tiedetä riittävästi, jolloin niiden hyödyntäminenkin voi olla puutteellista. Hankkeiden avulla on tehty paljon, mutta samalla pysyvän palvelukokonaisuuden hahmottaminen voi olla vaikeaa.

Mahdollisuudet. Lappi on kansainvälinen maakunta, jossa maahanmuuttokin on jo osin arkipäiväistynyt. Lapissa on myös vahvaa maakunnallista ja paikallista identiteettiä ja yhteisöllisyyttä. Vastaanottavuus, avoimuus ja myönteisen ilmapiirin luominen ovat jatkossakin Lapin mahdollisuuksia. Maahanmuutto on yksi osa monimuotoista yhteiskuntaa. Kansainvälisyys ja maahanmuutto ovat osa normaalia arkea. Hyviä väestösuhteita ja yhdenvertaisuutta osataan Lapissa myös vaalia.

Hyvien, toimivien ja joustavien kotoutumis-, asettautumis- ja työllisyyspalvelujen avulla sekä tiiviillä verkostomaisella työllä tuttujen ja uusien kumppaneiden kanssa on mahdollista saada paljon aikaa niin tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluissa, yksilöllisessä tuessa, kielikoulutuksessa ja työn ja opiskelun yhteensovittamisessa. Myös työnantajille ja työyhteisöille on palveluja. Uusia palveluja ja toimenpiteitä ideoidaan ja pilotoidaan rohkeasti. Panostaminen onnistuneeseen maahanmuuton alkuvaiheeseen ja oikea-aikaiseen tukeen luo pohjan juurtumiselle.

Maahanmuuttaneet eivät ole toiminnan kohteita tai välineitä työvoimapulan ratkaisuun, vaan yksilöitä ja perheitä, jotka myös kohdataan yksilöllisesti ja tukien. ”Kanssakulkijoita” löytyy järjestöistä, yhteisöistä ja vapaaehtoisista lappilaisista. Jo entisestään hyvää maahanmuuttotyön verkostoa kehitetään, koordinoidaan ja johdetaan tietoon ja ennakoituun kehitykseen perustuen. Lapissa yksityisillä ja julkisilla työnantajilla on hyvät ja toimivat yhteydet julkisiin viranomaisiin, mikä mahdollistaa sujuvan yhteistyön ja sujuvat polut myös työ- ja koulutusperusteiselle maahanmuutolle. Lapissa opiskeleville luodaan väylät paikalliseen työelämään.

Saatavilla olevaa hankerahoitusta käytetään vaikuttavasti. Saatuja tuloksia hyödynnetään viisaasti ja kestävästi. Ylipäättänsä kaikkia palveluja kehitetään palveluiden käyttäjiä, myös maahanmuuttaneita, osallistaen ja herkästi kuunnellen.

Uhkat. Lapissa jo olevien maahanmuuttaneiden potentiaali täytyy saada nykyistä paremmin näkyämään työelämässä. Työnantajissa ja työyhteisöissä olevaa arkuutta ja asenteellisuutta on saatava vähennettyä. Muutoin työvoimapula kurittaa entistä voimakkaammin yhä useampaa toimialaa ja työnantajaa. Työ- ja koulutusperusteinen maahanmuutto on osa ratkaisua, mutta siinä onnistuminen vaatii tavoitteita, rajauksia ja paljon kovaa työtä. Maiden ja alueiden välinen kilpailu osaajista on kuitenkin kovaa kuten on pohjoistenkin alueiden kilpailu työvoimasta. Vähevä ja ikääntyvä väestö luo kunnille elinvoimahaasteita. Heikentynyt elinvoimaisuus voi osaltaan myös tuottaa kärjistymistä ja vastakkainasettelua.

Lapin kunnilla on vaihtelevat resurssit maahanmuuttotyöhön. Yhteistyön kehittäminen ja yhteisten ratkaisujen löytäminen on välttämätöntä. Valmistuvien ja valmistuneiden poismuutto on kyettävä kääntämään työllistymiseksi ja alueelle jäämiseksi. Maahanmuuttotyötä on lähivuosina kyettävä tekemään tilanteessa, jossa lainsäädäntö ja palvelurakenteet muuttuvat. Tämän ei saa antaa estää hyvää ja yksilöllistä palvelua. Tunnistettuja työttömyyteen, nuorten osattomuuteen, pienituloisuuteen, huono-osaisuuteen, naisten osallistumisen vähyyteen, syrjintään ja rasismiin ja lapsiperheköyhyyteen liittyviä ongelmia tulee aktiivisesti ratkaista, jotta ne eivät pahene.